

Upplyst födelsedagsbarn

Som prodekan leder jag då och då humanistiska fakultetens månatligen återkommande, korta men högtidliga utdelning av examensbetyg, kallat publiken. De nybakade doktorernas och magistrarnas släkt och vänner dyker också upp och efter att betygen har delats ut blir det tal och mousserande vin. Prodekanen är något av en akademisk fältväbel och får därför ofta order att leda dylika tillställningar på kort varsel. Så även inför publiken förra veckans tisdag, vilket gjorde att jag i all hast fick lov att hitta på ett tema för mitt tal.

När nöden är som störst, är webben numera som bekant närmast. Av Wikipedia framgick det att den 5 oktober råkade vara encyklopedisten och upplysningsmannen Denis Diderots (1713–1784) födelsedag. Vilket lysande sammanträffande tänkte jag och blickade ut över den soliga och färgsprakande höstdagen. Talet fick således handla om allt det som förenade födelsedagsbarnet, våra utexaminerade humanister och väderleken: skärpa, eftertanke och distans.

Denis Diderot var sannerligen ingen dussinmänniska. Och som en hyllning till hans stora innovation synade jag följande dag igenom ett par uppslagsverk för att se hur bilden av honom förändrats under de senaste seklerna. Den första boken till hands råkade vara *Conversations-Lexikon* från 1821, som förefaller att vara en översättning av ett franskt verk från omkring 1800.

Här får vi inte veta just något alls om Diderots filosofi, konstsyn eller uppslagsverket *Encyclopédie* i 32 band, som sysselsatte honom i över ett kvartssekel (1745–1772). I fokus står i stället den geniala karaktären och gnistrande sällskapsmänniskan. Lexikonets ursprungliga funktion var ju också att servera lämpliga uppslag för belevade samtal, konversationer. Slutklämmen handlar därför uttryckligen om Diderots utstuderade kroppsspråk: ”... aldrig uttryckte sig hjertats renhet på en fysiologi såsom på hans”.

Nordisk familjebok från mitten av 1920-talet innehåller redan flera koncisa och genomtänkta beskrivningar av Diderots samhällsidéer och estetik. Som flera kända filosofer i hans efterföljd gav Diderot nämligen spridning åt sina idéer via sin skönlitteratur, dramatexter och andra populära skrifter. I den första av sina debattskrifter gick han så hårt åt det katolska prästerskapet att verket brändes på bål och han hamnade bakom galler. En annan yrkeskår som Diderot grundligen misstrodde var läkarna som han betecknade som livsfarliga.

Klickar man tillräckligt kommer det mesta av detta fram också på webben. Problemet med denna information är att den inte enbart är splittrad utan ofta dessutom odokumenterad och osignerad. Allt detta gör att konversationssugna besserwissrar alltjämt har allt skäl att frekventera bokhandlar, bibliotek och andra bokstikka platser. Råkar någon av er då ännu ägna uppslagsböcker och 1700-talet en tanke har jag ett bra tips. Läs Yrjö Hirns biografi från 1917 med den föredömligt sakliga titeln *Diderot*.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 11.10.2010